

Per una agricultura socialment i mediambientalment responsable davant els efectes negatius de la globalització

Discurs presentació.

Fira de l'oli i l'olivera d'Espolla, 22 de gener 2003

Ignasi Aldomà

Cada vaca europea rep de la Unió una mitjana de 2 euros cada dia; és a dir, més del que arriben a guanyar uns dos mil milions de persones del planeta.

La notícia apareguda a la premsa d'avui em planteja una interpel·lació punyent. Les nostres prèdiques a favor del tercer món, els nostres suposats ajuts per aquest tercer món, no són en el fons pura hipocresia?.

No ho penso contestar directament, i tampoc em vull estendre sobre un tema que no és l'objecte central de la xerrada.

En comptes de respondre directament una qüestió tan essencial i tan moral, abordaré altres qüestions pròximes que en suscita la notícia anterior:

Els països desenvolupats com el nostre no poden clamar per la llibertat de vendre i comerciar, per la llibertat d'invertir els diners on es vulgui i de treure'n els beneficis cap on es vulgui, si al mateix temps els nostres països desenvolupats tenen unes barreres posades (a través de barreres duaneres o subvencions) als únics productes que els països del tercer món ens poden vendre: les matèries primeres, els productes agraris.

Mala peça al teler, doncs, per a l'agricultura europea, a mig i llarg termini.

Bé, el cas és que malgrat tota la literatura, encara hi ha raons internes als països europeus que fan que l'agricultura hagi salvat els mobles, davant el 3er món i davant també l'ampliació de l'Europa a 25, almenys fins el 2007 i gairebé també fins el 2013.

Caldria dir que els mobles s'han salvat gràcies a França, ajudada per Alemanya i gràcies també al poder sentimental o patriòtic que encara representa el sector agrari pels estats (almenys alguns), tot i constituir només una petita part de la població activa. I també podríem dir que el sector agrari no és pas tampoc el més subvencionat, que prou vigilen els estats per protegir les seves grans empreses públiques (electricitat, telèfons, comunicacions, gas, petroli, aigües, ...). Però bé, aquesta és una discussió llarga que deixarem per un altre dia.

Allò que interessa destacar, en qualsevol cas, és que sota el paraigües de manteniment dels ajuts destinats a l'agricultura europea, no variaran determinades línies de canvi que poc tenen a veure amb la PAC i que constitueixen l'essència del que passa avui dia a l'agricultura i d'allò que continuarà passant en els pròxims anys:

La disminució de les rendes dels pagesos europeus, que té en el seu origen en la disminució dels preus de les matèries primeres, la qual té molt a veure amb l'obertura dels mercats i la forta competència internacional.

Siguin els productes subvencionats (cereals, llet, oli, ramaderia extensiva... fortament exposats a les modificacions de la PAC), siguin els poc o gens subvencionats (porc, pollastre, fructicultura,...), el sector agrari europeu no es pot sostreure a les conseqüències de la globalització creixent dels mercats i de la societat.

Davant d'aquesta evolució només queda una alternativa: adaptar-se, que és, en definitiva allò que s'està fent. Des de les institucions es dóna una visió més optimista i es parla d'"oportunitats" de la globalització. Que cadascú s'ho agafi com millor li sembli!.

En qualsevol cas, les oportunitats de la globalització apareixen en aquelles produccions on es produeix una excel·lència a nivell regional, i aquesta excel·lència ve marcada essencialment per dos factors:

- La singularitat agroecològica; seria el cas, sobretot, dels productes mediterranis, com l'olivera que avui festegem.
- El teixit i la tradició agroindustrial; seria el cas destacat del sector porcí i de l'agricultura intensiva en general.

L'adaptació o l'aprofitament d'oportunitats passen, en tot cas, per reforçar uns avantatges comparatius, que tots coneixeu prou i que tenen com a pedra angular l'augment de la productivitat de la mà d'obra agrària:

- Engreixar el compte d'actius de les explotacions agràries a base d'inversions importants en maquinària i/o instal·lacions.
- Augmentar el consum de recursos, particularment recursos a baix preu, i en particular l'aigua.
- Augmentar indefectiblement la base productiva de l'explotació, sigui amb granges més grans, sigui amb més terra (sobretot a través de l'arrendament).

- Substituir la mà d'obra familiar per mà d'obra assalariada amb un nivell de retribució inferior.

Tot plegat té una conseqüència que tots haureu comprovat de fa uns anys; la desaparició de les petites explotacions i de les explotacions familiars, reemplaçades per grans empreses agràries (empreses industrials agràries?).

Les conseqüències d'aquesta transformació no solament es deixaran sentir en les explotacions agràries, també incidiran en l'estructura socials dels pobles de l'Empordà i de la mateixa comarca.

No són les úniques conseqüències que es poden jutjar com a negatives; hi ha unes conseqüències ambientals també clarament negatives:

- La contaminació general per nitrats, minerals pesants i altres.
- La contaminació provocada pels purins.
- L'escassetat i la contaminació creixent de l'aigua.
- La reducció de la biodiversitat lligada amb la contaminació i els OGM.
- Els riscos per a la salut derivats del sistema d'engreix ràpid,.. i dels OGM.

Està disposada la societat a acceptar tots aquests costos?, hi estan disposats els pagesos?, és qüestió d'anar parxejant els diferents problemes o s'imposen canvis radicals d'orientació?.

Mentre la globalització imposa les seves regles i ens hi intentem adaptar i mentre la competència econòmica aboca a crisis ecològiques que intentem parxejar, podem imaginar altres actituds i respostes; intentar una altra aproximació a la realitat i intentar una altra aproximació a l'agricultura.

Enlloc de fer-ho des de dalt, des de l'escala del planeta o d'Europa, que és una visió a la qual venen forçades les institucions, es pot fer una aproximació des de baix, des dels que treballen els camps i fan créixer les plantes i animals. Tampoc és tracta de descobrir res de nou, perquè és una aproximació que es troba en experimentació des de fa temps, i en la qual n'hi ha molts que s'hi guanyen la seva vida.

Malgrat tots els discursos globalitzadors, les xarxes i els mercats regionals tenen i continuaran tenint durant molt temps el seu pes, i aquestes xarxes constitueixen també un cau d'oportunitats per a l'agricultura:

- Oportunitats per a les produccions amb una sanitat garantida (producció integrada, traçabilitat,..).

- Produccions específiques d'un lloc (una determinada varietat d'hortalissa o de fruit).
- Produccions transformades a partir d'uns coneixements tradicionals locals (embotits, formatges,..).
- Produccions que reposen en marques locals de renom i tradició.
- Produccions que tenen una sortida habitual en mercats i xarxes comercials locals (productes frescos, mels, productes elaborats).

No solament es tracta d'un cau d'excel·lència regional o comarcal per als pagesos, es tracta d'un cau d'excel·lència que necessita i pot beneficiar tota la societat:

- Restaurants i hotels que troben el seu factor d'excel·lència en el consum de produccions locals.
- Activitats artesanals que projectes i troben noves sortides als productes locals.
- Activitats i visites que aproximen el turistes a les produccions del territori.
- Activitats alternatives que permeten a les explotacions familiars continuar amb la seva activitat.

Activitats que associen el patrimoni agrícola al patrimoni natural i al conjunt del patrimoni cultural local

....

La globalització esdevé indefugible; però dins la globalització les persones tindrem cada vegada més necessitat de les diferències. Només aquells territoris que sàpiguen i es trobin en mesura de conèixer, fomentar i projectar la seva identitat tindran alguna cosa a dir en aquest món global.

Aquest voldria ser, em sembla, el missatge principal d'un acte com el que avui celebrem entorn un producte tan propi i excel·lent com l'oli:

En el vostre territori, en el vostre patrimoni cultural, en la vostra Empordà es troba també la força principal de la vostra agricultura.

i Celebrem-ho i potenciem-ho !